

# Cyngor Cymuned Llanystumdwy

## Rheolau Sefydlog

### Cadeirydd

1. Etholir y Cadeirydd gan y Cyngor o blith y Cynghorwyr Cymuned yn y Cyfarfod Blynyddol. Bydd yr aelod hwnnw/honno yn cynrychioli wardiau Rhoslan/Llanystumdwy a Llanybi/Llanarmon bob yn ail.

### Is-gadeirydd

2. Bydd y Cyngor yn dewis un o'r Cynghorwyr Cymuned yn Is-gadeirydd yn y Cyfarfod Blynyddol. Bydd yr aelod hwnnw/honno yn cynrychioli wardiau Rhoslan/Llanystumdwy a Llanybi/Llanarmon bob yn ail.

### Cyfarfod Blynyddol

3. Cyfarfod cyntaf pob blwyddyn ddinesig fydd y Cyfarfod Blynyddol. Trefn y busnes fydd adroddiad ar waith y flwyddyn ac adroddiad ariannol.
4. Derbyn cwestiynau gan aelodau o'r cyhoedd.
5. (i) Ethol Cadeirydd.  
(ii) Llofnodi Datganiad Derbyn Swydd y Cadeirydd neu, os na fydd y sawl a etholir yn bresennol, penderfynu pa bryd i'w dderbyn.  
(iii) Os bydd y sawl a etholwyd yn Gadeirydd yn absennol, penodi Cadeirydd i'r cyfarfod.  
(iv) Ethol Is-gadeirydd.  
(v) Llofnodi Datganiad Derbyn Swydd yr Is-gadeirydd neu, os na fydd y sawl a etholir yn bresennol, penderfynu pa bryd i'w dderbyn.  
(vi) Enwebu a phenodi Cynghorwyr i gyrff allanol.  
(vii) Penodi pwyllgorau statudol neu bwyllgorau sefydlog pan fo hynny'n angenrheidiol.

### Cyfarfodydd

6. (i) Cynhelir cyfarfodydd o'r Cyngor bob mis, ar wahân i fis Awst, am 7 yr hwyr, oni phenderfynodd y Cyngor ar ddyddiad ychwanegol neu amser gwahanol mewn cyfarfod cynharach.  
(ii) Gall y Cadeirydd alw cyfarfod anghyffredin o'r Cyngor ar unrhyw adeg.  
(iii) Gall pump o'r Cynghorwyr alw cyfarfod anghyffredin o'r Cyngor ar unrhyw adeg.
7. Rhaid i Gynghorwyr newydd eu hethol lofnodi ffurflen Datganiad Derbyn Swydd cyn gweithredu. Mewn blwyddyn etholiad, dylent wneud hynny yng ngŵydd ei gilydd neu yng ngŵydd y Clerc, cyn dechrau'r cyfarfod.
8. Gall Cadeirydd y cyfarfod neu unrhyw Gynghorydd gynnig newid trefn busnes am resymau brys, ac os mai Cadeirydd y cyfarfod sy'n cynnig, gellir rhoi'r cynnig i bleidlais heb ei eilio, a rhoir cynnig o'r fath i bleidlais heb drafodaeth.

### Cadeirydd Cyfarfod

9. Caiff y sawl sy'n cadeirio mewn cyfarfod arfer holl alluoedd a dyletswyddau'r Cadeirydd mewn perthynas â threfn y cyfarfod.

### Dyletswyddau'r Clerc a'r Swyddog Ariannol Cyfrifol

10. Pan fydd deddf, rheoliad neu orchymyn yn rhoi i Swyddog Priodol y Cyngor swyddau neu ddyletswyddau yn y materion a enwir yma, y Clerc fydd y Swyddog Priodol:
  - Derbyn datganiadau derbyn swydd.
  - Derbyn a chofnodi datganiadau yn datguddio buddiant personol.
  - Derbyn a chadw cynlluniau a dogfennau.
  - Llofnodi hysbysiaid a dogfennau eraill ar ran y Cyngor.
  - Derbyn copïau o is-ddeddfau a wnaed gan y Cyngor.
  - Ardystio copïau o is-ddeddfau a wnaed gan y Cyngor.
  - Llofnodi gwysiau i gyfarfodydd y Cyngor.
  - Paratoi cyfrifon ariannol y Cyngor ar gyfer eu harchwilio gan yr archwilwyr mewnol ac allanol.
11. Mewn unrhyw fater arall, y sawl a enwir gan y Cyngor fydd y Swyddog Priodol, ac oni enwir neb gan y Cyngor, y Clerc.

12. Yng nghyfarfod cyntaf y flwyddyn ddinesig, bydd angen ystyried a ddylid adolygu cyflog a thelerau'r rhai sydd ar y pryd yn gyflogedig gan y Cyngor.

### **Cworwm**

13. (i) Pum Cynghorydd fydd y cworwm.  
(ii) Os na fydd cworwm yn bresennol pan ddaw'r Cyngor ynghyd neu os â nifer y Cyngorwyr sy'n bresennol yn llai na'r cworwm yn ystod cyfarfod, trafodir y busnes nas trafodwyd yn y cyfarfod naill ai yn y cyfarfod nesaf neu ar ddiwrnod a benodir gan y Cadeirydd.

### **Pleidleisio**

14. Pleidleisir yng nghyfarfodydd y Cyngor drwy arddangos dwylo neu, os penderfynir hynny gan y Cyngor, drwy bleidlais gudd.  
15. Gall y Cadeirydd bleidleisio fel Cynghorydd ar unrhyw fater, ac os bydd y pleidleisiau ar ryw fater yn gyfartal, rhaid iddo/iddi roi pleidlais fwrw.

### **Cynigion a Gyflwynir wedi Rhybudd**

16. Ac eithrio fel y darperir gan y Rheolau Sefydlog hyn, ni cheir cyflwyno unrhyw gynnig oni fydd y cynigydd wedi rhoi rhybudd am ei eiriad a'i gyflwyno i'r Clerc o leiaf bum niwrnod clir cyn cyfarfod nesaf y Cyngor, oni eithrir trwy ganiatâd y Cadeirydd.  
17. Os bydd rhyw gynnig yn ymwneud â maes un o bwyllgorau'r Cyngor, e.e. y Pwyllgor Rheolau Sefydlog a Pholisïau, gellir ei gyflwyno (pan fydd wedi ei gynnig a'i eilio) heb drafodaeth i'r pwyllgor hwnnw neu i ryw bwyllgor arall a benno'r Cyngor, ar gyfer adroddiad; eithr os bydd y Cadeirydd yn barnu fod y pwnc yn fater brys, gall ganiatáu ei drafod yn y cyfarfod lle y cynigiwyd ef.  
18. Rhaid i bob cynnig neu argymhelliad fod yn berthnasol i ryw gwestiwn y mae gan y Cyngor awdurdod arno, neu sy'n effeithio ar diriogaeth ei awdurdod.  
19. Bydd modd ychwanegu materion brys at raglen y cyfarfod ar yr amod eu bod yn cael eu dwyn i sylw'r Clerc cyn y cyfarfod.

### **Cynigion a Gyflwynir Heb Rybudd**

20. Gellir cyflwyno heb rybudd gynigion yn ymwneud â'r materion canlynol:
- Penodi Cadeirydd i'r cyfarfod.
  - Cywiro cofnodion.
  - Cymeradwyo cofnodion.
  - Newid trefn y gweithgareddau.
  - Symud i'r mater nesaf.
  - Terfynu neu ohirio'r drafodaeth.
  - Cyflwyno i bwyllgor.
  - Penodi pwyllgor neu aelodau i bwyllgor.
  - Derbyn cynigion sy'n codi o adroddiadau neu ohebiaeth neu eitemau eraill a nodir yn rhaglen y cyfarfod.
  - Mabwysiadu adroddiadau.
  - Awdurdodi selio dogfennau.
  - Cyflwyno gwelliant i gynnig.
  - Rhoi caniatâd i dynnu cynnig neu welliant yn ôl.
  - Ymestyn yr amser a ganiateir ar gyfer araith.
  - Ystyried unrhyw gwestiwn yn ymwneud ag un o wasanaethyddion y Cyngor, a hynny heb fod mewn pwyllgor.
  - Cau'r wasg allan.
  - Cau'r cyhoedd allan.
  - Rhoi taw ar Gynghorydd a enwir am gamymddwyn, neu ei anfon o'r cyfarfod.
  - Rhoi cydsyniad y Cyngor lle bo'r Rheolau Sefydlog yn gofyn am hynny.

### **Cwestiynau**

21. (i) Caiff Cynghorydd ofyn unrhyw gwestiwn i'r Cadeirydd ynglŷn â busnes y Cyngor.

- (ii) Caiff Cynghorydd, gyda rhybudd neu heb rybudd, ofyn unrhyw gwestiwn i Gadeirydd Pwyllgor am waith y Pwyllgor sydd gerbron y Cyngor ar y pryd, ond iddo'i ofyn cyn i'r Cyngor orffen ystyried y gwaith hwnnw.
- (iii) Caiff pob cwestiwn ei ofyn a'i ateb heb drafodaeth.
- (iv) Mae rhyddid gan y sawl y gofynnir y cwestiwn iddo wrthod ateb.
- (v) Pryd na ellir yn hwylus ateb rhyw gwestiwn ar lafar, cyfrifir fod yr ateb yn ddigonol os anfonir ef at aelodau'r Cyngor gyda chofnodion y cyfarfod lle gofynnwyd y cwestiwn.

### **Rheolau Dadl**

- 22. Ni cheir trafodaeth ar y cofnodion ond ynglŷn â'u cywirdeb. Trwy benderfyniad y gwneir cywiriadau yn y cofnodion, a rhaid i'r Cadeirydd eu nodi â llythyren gyntaf ei enw. Ni chaniateir ail drafod penderfyniad gan y Cyngor o fewn tri mis i'r penderfyniad gwreiddiol.
- 23. (i) Ni chaniateir trafod cynnig na gwelliant heb ei fod wedi ei gynnig a'i eilio.  
(ii) Wrth eilio cynnig neu welliant, gall Cynghorydd gadw ei araith hyd adeg ddiweddarach yn y ddadl, ond iddo fynegi'r bwriad i wneud hynny wrth eilio.  
(iii) Rhaid i Gynghorydd gyfeirio'i araith at y cwestiwn sydd dan sylw neu at esboniad personol, neu gwestiwn o drefn.  
(iv) Rhaid cyflwyno unrhyw sylw o fewn amser rhesymol ac eithrio drwy ganiatâd y Cyngor.  
(v) Os mabwysiedir gwelliant, bydd y cynnig gyda'r gwelliant yn disodli'r cynnig gwreiddiol, a gellir cynnig gwelliannau pellach arno.  
(vi) Ni cheir cynnig gwelliant pellach hyd nes y ceir gwared â phob gwelliant cynharach (ond gellir, gyda chaniatâd Cadeirydd y cyfarfod, roi rhybudd o fwriad i gynnig gwelliant pellach).  
(vii) Bydd hawl i ateb gan gynigydd cynnig neu welliant.
- 24. (i) Ni cheir trafod dyfarniad y Cadeirydd ar fater o drefn nac ar dderbynioldeb esboniad personol.  
(ii) At y Cadeirydd y cyfeirir areithiau Cyngorwyr.  
(iii) Os bydd mwy nag un Cynghorydd yn dymuno ymateb, bydd y Cadeirydd yn galw ar un ohonynt i siarad, a rhaid i bawb arall ddistewi a gwrando.

### **Terfynu Dadl**

- 25. Ar derfyn unrhyw sylw caiff unrhyw Gynghorydd gynnig (heb sylwadau) "bod pleidleisio yn awr ar y cynnig", "bod y drafodaeth yn cael ei gohirio yn awr", neu "fod y cyfarfod yn torri yn awr". Os eilir y cynnig, ac os yw'r Cadeirydd yn barnu bod y cynnig sydd gerbron y Cyngor wedi ei drafod yn ddigonol (ond nid fel arall), rhaid iddo roi'r cynnig i bleidlais ar unwaith. Os derbynnir "bod pleidleisio yn awr ar y cynnig", rhaid iddo alw ar y cynigydd i ateb neu i ildio'i hawl i ateb; ac yn syth wedyn rhaid rhoi'r cynnig i bleidlais. Ni fydd gohirio'r drafodaeth neu'r cyfarfod yn effeithio ar hawl y cynigydd i ateb pan ailgynnullir.

### **Camymddwyn**

- 26. **Gweler Cod Ymddygiad yr Aelodau.**

### **Hawl i Ateb**

- 27. Bydd gan gynigydd hawl i ateb yn union cyn y rhoir y cynnig i bleidlais. Os cynigir gwelliant, bydd gan gynigydd y gwelliant hawl i ateb cyn y rhoddir y gwelliant i bleidlais. Wedi i'r cynigydd ateb neu ildio'i hawl i ateb, pleidleisir heb ragor o drafodaeth.

### **Newid Cynnig**

- 28. Os yw eilydd cynnig yn cydsynio, gall cynigydd gynnig gwelliant i'w gynnig ei hun.

### **Gwariant**

- 29. Rhaid awdurdodi archebion talu arian trwy benderfyniad y Cyngor, a'u llofnodi gan ddau allan o dri Chynghorydd.
- 30. Yng nghyfarfod mis Chwefror yr ystyrir ceisiadau am gymorth ariannol a rhaid cyflwyno mantolen gyfredol gyda'r cais.
- 31. Rhaid i arian a glustnodir ar gyfer prosiect arbennig gael ei gymeradwyo gan y Cyngor a'i llofnod gan ddau allan o dri Chynghorydd.

### **Cyfrifon a Datganiad Ariannol**

32. O dan ddeddf gwlad rhaid gosod pob cyfrif sydd i'w dalu a phob hawliad ar y Cyngor gerbron y Cyngor i'w cymeradwyo i'w talu boed hyn drwy daliad BACS neu siec. Mae angen dau allan o dri Chynghorydd a benodir gan y Cyngor i lofnodi bonion a sieciau'r Cyngor, ac mae'n bwysig bod y sieciau wedi cael eu llenwi yn barod cyn i'r Cynghorwyr eu llofnodi.
33. Bydd pob datganiad taliad BACS y banc yn cael ei lofnodi gan gadeirydd y cyfarfod nesaf y Cyngor.

### **Buddiant**

34. Gweler Cod Ymddygiad yr Aelodau, ac hefyd ffurflenni o Fuddiant Personol i aelodau'r Cyngor eu llenwi fel bo'r galw, yng nghyfarfodydd y Cyngor.

### **Canfasio Cynghorwyr**

35. (i) Bydd canfasio Cynghorwyr neu aelodau unrhyw bwyllgor yn uniongyrchol neu anuniongyrchol, am unrhyw benodiad dan y Cyngor, yn anghymwyso'r ymgeisydd am y penodiad. Rhaid i'r Clerc roi gwybod i bob ymgeisydd am ofynion y Rheol Sefydlog hon.
- (ii) Gall Cynghorydd roi geirda ysgrifenedig am allu, profiad neu gymeriad ymgeisydd a'i gyflwyno i'r Cyngor gyda chais am benodiad ond ni chaiff ddangos ffafriaeth annheg i ymgeisydd penodol.
- (iii) Os bydd ymgeisydd am unrhyw benodiad dan y Cyngor yn gwybod ei fod yn perthyn i unrhyw Gynghorydd neu Swyddog, rhaid iddo ef a'r sawl y mae'n perthyn iddo ddatguddio'r berthynas mewn ysgrifenedig i'r Clerc yn y pwyllgor. Ni fydd ymgeisydd sydd heb ddatguddio perthynas yn gymwys i'w benodi.

### **Archwilio Dogfennau**

36. Caiff Cynghorydd (i ddiben ei ddyletswydd fel Cynghorydd, ac i'r diben hwnnw'n unig) archwilio unrhyw ddogfen sydd ym meddiant y Cyngor neu ryw bwyllgor, ac os oes copïau ar gael, caiff, ar ei gais, gopi i'r diben hwnnw.
37. (i) Bydd yr holl gofnodion cyfarfodydd a gedwir gan y Cyngor a chan ei bwyllgorau, yn agored i'w harchwilio gan unrhyw Gynghorydd.
- (ii) Bydd cofnodion cyfarfodydd y Cyngor yn agored i'w harchwilio gan unrhyw etholwr Llywodraeth Leol yn y gymuned. Codir tâl pan mae hynny'n briodol.
- (iii) Bydd manylion cyswllt y Clerc a holl aelodau'r Cyngor yn cael eu harddangos yn Neuaddau Chwilog a Llanystumdwy ac ar yr hysbysfyrddau yn Rhoslan, Llanybi a Phencaenewydd ac ar safle gwe y Cyngor.

### **Gweithgarwch heb Awdurdod**

38. Ni chaiff unrhyw Gynghorydd nac aelod o bwyllgor
- Archwilio unrhyw dir neu adeiladau y mae gan y Cyngor hawl neu ddyletswydd i'w harchwilio na
  - Rhoi gorchmynion na chyfarwyddiadau yn enw'r Cyngor neu ar ei ran, onis awdurdodwyd ef/hi i wneud hynny gan y Cyngor neu'r pwyllgor priodol.

### **Mynediad y Cyhoedd a'r Wasg i Gyfarfod**

39. Rhaid i'r cyhoedd a'r wasg gael mynediad i bob cyfarfod o'r Cyngor a'i bwyllgorau: ond gall cyfarfod gau allan y cyhoedd neu'r wasg neu'r ddau, dros dro, drwy'r penderfyniad hwn "Yn wyneb natur arbennig a/neu gyfrinachedd y mater sydd i'w drafod, mae'n ddymunol er budd y cyhoedd gau allan y cyhoedd a/neu'r wasg dros dro" a gorchmynnir iddynt ymadael.
40. Rhaid i'r Clerc drefnu ar gyfer y wasg gyfleusterau rhesymol at wneud eu nodiadau am unrhyw weithrediadau lle y mae ganddynt hawl i fod yn bresennol.
41. Os bydd unrhyw aelod o'r cyhoedd yn torri ar drefn unrhyw gyfarfod, gall y Cadeirydd, wedi rhoi rhybudd, orchymyn gwacáu'r rhan honno o'r ystafell sy'n agored i'r cyhoedd.

### **Materion Cyfrinachol**

42. Ni chaiff unrhyw Gynghorydd ddatguddio i'r cyhoedd unrhyw fater y bydd y Cyngor yn datgan ei fod yn gyfrinachol.

### **Contractau**

43. (i) Pan fwriedir rhoi gwaith allan i dendr, bydd rhaid anfon am brisiau at o leiaf dri ymgwymerwr cymeradwy e.e. gydag yswiriant dilys.
- (ii) Rhaid i'r hysbysiad nodi natur gyffredinol y contract a fwriedir ac hefyd roi enw a chyfeiriad y sawl y mae tendrau i'w hanfon iddo, a'r dyddiad a'r amser olaf y dylai'r tendrau hynny gyrraedd hwnnw yn nhrefn arferol y post.
- (iii) Os na dderbynnir tendrau, neu os yw pob tendr yr un fath, gall y Cyngor wneud y trefniadau a farno'n addas ar gyfer y gwaith.

#### **Polisi Iaith**

44. Gweler Polisi Iaith y Cyngor.

#### **Newid, Diddymu ac Atal Rheolau Sefydlog**

45. Gellir atal unrhyw ran o'r Rheolau Sefydlog ar gyfer unrhyw fater penodol trwy benderfyniad deuparth o aelodau'r Cyngor sydd yn bresennol.
46. Pan gynigir newid Rheol Sefydlog yn barhaol neu ei diddymu, wedi eilio'r cynnig, caiff y mater ei ohirio heb drafodaeth tan gyfarfod cyffredin nesaf y Cyngor.

#### **Hawl Etholwyr i Siarad mewn Cyfarfod**

47. Bydd gan Etholwyr hawl i annerch y Cynghorwyr ar ddechrau unrhyw gyfarfod ar bwnc arbennig yn ddibynnol ar:
- roi rhybudd i'r Clerc o leiaf dri diwrnod gwaith cyn y cyfarfod.
  - ganiatâd y Cadeirydd.
  - na fydd yr anerchiad yn para'n hwy na 3 munud.
  - fod eu henwau ar restr Etholwyr y Gymuned.

Mabwysiadwyd: 3 Mehefin 2021.

Bydd y Rheolau Sefydlog yn cael eu diweddarau bob pum mlynedd, yn ystod y chwe mis cyntaf o bob tymor dinesig newydd, neu ynghynt na hynny yn sgîl rheoliadau newydd neu newid mewn deddfwriaeth. Bydd angen mwyafrif o ddeuparth o'r holl Gynghorwyr i newid y Rheolau Sefydlog.

Llofnodwyd gan:

*Angela Williams* (Is-gadeirydd)

*B W Parry Jones* (Clerc)

Dyddiad: 3 Mehefin 2021